

ČESKÉ BUDĚJOVICE A STARÉ MĚSTO PRAŽSKÉ

(K dějinám městské jurisdikce 15. a 16. století)

Zdeněk Šimeček

Právo Českých Budějovic, předního královského města v jižních Čechách, mělo v 14. a 15. století význam rovněž pro některá poddanská města v bližším a vzdálenějším okolí. Českobudějovickým právem řídilo se Veselí nad Lužnicí (1362), Třeboň (1376), Kaplice (1387), Soběslav (1390).¹⁾ Na základě zprávy o výsadě Trhových Svin na tak řečené právo královo, jež městu udělil Jindřich z Rožberka, je nasnadě domněnka, že k tomuto okruhu náležely i Trhové Sviny, třebaže v konfirmaci Oldřicha z Rožberka, která je pramenem této informace, se zmínka o Českých Budějovicích neobjevila.²⁾ Pro cizince a hosty byly České Budějovice odvolacím místem i v Nových Hradech (1368), když odvolání ve věcech obyvatel městečka šlo před městský soud v Českém Krumlově.³⁾

Platnost českobudějovického městského práva ve zmíněných jihočeských poddanských městech, jež se všechna postupně dostala do rukou Rožberků, nebyla nikdy naříkána. Až do zřízení královského apelačního soudu na pražském hradě v r. 1547 šla sem z Českých Budějovic naučení, napravení a potvrzení, a to se souhlasem pánů z Rožberka. Potvrzují to konfirmace městských privilegií, jež mění příslušná ustanovení až po r. 1547⁴⁾ a nade vše pochybnost dochované žádosti o naučení a sama naučení. Je známa žádost Třeboňských z r. 1453 o naučení ve sporu tamějších sousedů o vodu se střechy⁵⁾ a naučení českobudějovického vrch-

1) Srov. Antonín H a a s , "Právní oblasti českých měst", Časopis Společnosti přátel starožitností, r.60-1952, str.18. Příslušná privilegia otiskl Antonín H a a s , "Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452", Codex iuris municipalis IV/1, Praha 1954, č.84, 113, 134, 140.

2) Srov. Blažena R y n e š o v á , Listář a listinář Oldřicha z Rožberka I, Praha 1929, č.5. O pojmu "právo královo" pojednal Antonín H a a s , O tak řečeném právu královském rožberských měst a městeček, Jihočeský sborník historický, r.26-1957, str.69-74.

3) Srov. A. H a a s , C1a IV/1, č.98.

4) Srov. konfirmaci privilegií pro Soběslav z 31.října 1549 (Městský archiv Soběslav, P.č.45, Jan Lintner - František S a l á k , Okresní archiv v Soběslavi, Průvodce po fondech a sbírkách, Soběslav 1958, str. 62) a konfirmaci Viléma z Rožberka pro Třeboňské z 3. března 1565 (Theodor A n t l , Popsání starých písemností uložených v archivu města Třeboně, Třeboň 1901, str.12).

5) Srov. Václav S c h u l z , Listy do Budějovic zaslané z let 1405-1526; (Archiv Český XXI, Praha 1903), č.17.

ního práva rovněž Třeboňským ve sporu s obyvateli předměstí o vaření piva na prodej a o řemesla.⁶⁾

Z ustanovení bratří Petra, Jošta, Oldřicha a Jana z Rožberka o odvolávání cizinců a hostí z výroku místního soudu v Nových Hradech do Českých Budějovic a Prahy ("ad civitatem Budweis et deinceps Pragam ad recipiendum maiorem sententiae diffinitionem licite...poterint appellari") lze usuzovat, že nejpozději r.1368 hleděly České Budějovice k Starému Městu pražskému jako městu vrchního práva.⁷⁾ Přímou ze zápisů českobudějovických městských knih můžeme tento vztah doložit ještě ve 14. století.

Poprvé se strany z výroku českobudějovických přísěžných odvolaly do Prahy před 28. červnem 1381. Českobudějovický měšťan Křišťan Puchel nebyl spokojen s nepříznivým výrokem a rozhodl se k apelaci: "Cristanus Puchel formavit unam appellacionem....Pragam". Staroměstští ortel potvrdili; potvrzení přivedlo českobudějovické přísěžné k rozhodnutí, že Puchel nemá již nikdy zdvihnout odpor o sporných 100 kop proti českobudějovickému měšťanu Johlinu ze Soběslavě⁸⁾.

Právo odvolat se do Prahy bylo zakotveno v českobudějovickém obyčejovém právu pravděpodobně od samého vzniku města. Již r.1334 přísěžní se odvolávali na "iura nostra ab antiquo habita et nobis a principibus data et publicis instrumentis confirmata"⁹⁾. Výrokem z r.1402 pak výslovně konstatovali: "quod cui parti sententia nostra non placeat, possit licite iuxta civitatis nostre consuetudinem et iuxta iura civitatis nostre Pragam appellare".¹⁰⁾

Sám právní případ tímto výrokem ukončený je z hlediska právního poučný neméně. Dokládá, jaký význam příslušel zásadě, že pře o městský statek náleží před městský soud. Českobudějovičtí přísěžní rozhodovali o dědictví ke statku zemřelé měštky Kateřiny, o něž se hlásil jako nejblíže příbuzný jejího zemřelého manžela Filipa z Lomnice jeho bratr Kužel, poddaný rožberský a jako nejblíže příbuzný Kateřiny její strýc, českobudějovický měšťan. Kužel byl na soudě, protože netrpěl s městem, se svým nápadem odmítnut a právo dáno strýci Kateřinimu, a

6) Výrok potvrdil Vok z Rožberka. Srov. Antonín H a a s , "Privilegia nekralovských měst českých z let 1453-1500", Codex iuris municipalis IV/2, Praha 1960, str. 475.

7) Srov. A. H a a s , Cim IV/1, č. 98.

8) Srov. liber civitatis, I, f.16^v (Okresní archiv České Budějovice, fond MA Č.B., sign. D 1).

9) Srov. Karl K ö p l , Urkundenbuch der Stadt Budweis in Böhmen, I. Bd. 1. Hälfte (1251-1391), Praha 1901, č.45.

10) Srov. liber civitatis I, f.91.

to k celému statku. Nato se venkovan Kužel odvolal do Prahy; zřejmě uplatňoval názor, že k statku bratrově je nejbližším dědicem. Rovněž spor, který se strhl při sepisování apelace, názorně ukazuje, v jaké právní nevýhodě byl ve městě neměšťan. Při zpracování příslušné apelace, na níž se účastnili dva českobudějovičtí přísední a dva rožmberští purkrabí, poslední nepochybně jako prokurátoři Kužela, přísední odmítli žádost Kuželových zástupců, aby do apelace byly vloženy některé důležité listiny, které Kužel předložil. Rozhodnutí odůvodnili městským obyčejovým právem, které stanoví, že do apelace se vkládá toliko stížnost žalobce, odpověď žalovaného a ortel přísedních. Za takové situace a při neznalosti městského práva u poddaných a vrchnostenských úředníků se nelze divit, že Kužel právo ztratil již tím, že právo nehledal u vrchního soudu staroměstského ve lhůtě stanovené, tj. ve čtrnácti dnech. Apelace nebyla v té lhůtě odeslána. Proto mohl Kateřinin strýc požádat, aby Českobudějovičtí vynesli rozsudek, kterým by mu bylo dáno za právo a právo Kuželovo nebylo uznáno.

Je nepochybné, že práva odvolání k soudu Starého Města pražského českobudějovičtí měšťané užívali a že městský soud a rada vyžádaly si v řadě případů naučení. Apelace stylizované v pevných formách, jak právo vyžadovalo, dala se listem, který psal s největší pravděpodobností městský notář. Podávala obsah žaloby, vyjádření žalovaného a znění ortele vneseného českobudějovickými přísedními. Tomuto rozvržení apelace pak odpovídalo i naučení. Rekapitulovalo žalobu, odpověď žalovaného a zmiňovalo ortel. List psaný v městské kanceláři byl uzavřen velkou pečetí staroměstskou a po poslu odeslán z Prahy do Českých Budějovic. Přitom v období předhusitském se užívalo v naučeních jazyka německého, později, od r. 1434, jazyka českého.¹¹⁾

Nálezy vrchního práva pražského stvrzovaly nebo napravovaly ortele českobudějovického soudu nebo podávaly právní naučení. Z doby předhusitské jsou poměrně vzácné. Jako vůbec nejstarší se dochovalo německy psané naučení ve sporu dvou českobudějovických měšťanů o zaplacení sukna svěřeného k věrné ruce. Staroměstský náleze je z r. 1403.¹²⁾ Následují nálezy z r. 1406 a 1407, oba se vztahují k záležitostem dědicským, doložené v originále.¹³⁾

Převážná většina staroměstských naučení, napravení a potvrzení zaslanych do Českých Budějovic je však známa až z období 1434-1546.

11) V důsledném užívání německého jazyka projevuje se určitá odchylka od běžné diplomatické praxe předhusitského období.

12) Srov. Českobudějovický právní rukopis (MA Č.B., sign. D 80), f. 117^v - 118.

13) Srov. V. S c h u l z, l.c., č. 4, 6. Originály listů jsou uloženy v Státním ústředním archívu, fond ANM, sign. F 20 - České Budějovice, d) korespondence 1405-1470.

Byly stylizovány výhradně v cestině a dochovaly se po naše dny díky té skutečnosti, že ve čtyřicátých letech 16. století přistoupil městský písař k jejich sebrání a zpracování. Výběr, pořizovaný s největší pravděpodobností z iniciativy Jana Petříka z Benešova¹⁴⁾, byl zapsán do právního rukopisu. Tehdy získal rukopis, který sloužil na počátku 16. století jako kopiář poselacích listů, charakter právní knihy.¹⁵⁾

Papírový rukopis vevázaný do původních dřevěných desek, jež jsou u hřbetu potaženy kůží zdobenou slepotiskem, byl založen r.1503, jak svědčí nadpis: "Ano 1503. Copie diversarum literarum missilium".¹⁶⁾ Kodex, do něhož byly kromě poselacích listů zapisovány současně i zprávy městských poselství, vyšel záhy z užívání. Někdy na počátku čtyřicátých let 16. století rozhodl městský písař, že do něj opíše nálezy vrchního práva pražského, do té doby uložené v originálech v městské kanceláři. Do knihy zapisoval i nálezy nově docházející až do r.1547, kdy odvolání do Starého Města pražského bylo zrušeno a Ferdinand I. zřídil zvláštní soud apelační na hradě Pražském. Tak se dochovala alespoň část odvolací agendy od práva českobudějovického z celého období, kdy staroměstská soudní stolice představovala vyšší právo pro všechna královská města, jež v Čechách užívala právo jihoněmecké.¹⁷⁾ Po tom roce odvolání, které měla jít nadále jen k apelačnímu soudu, z rukopisu vymizela.

Skutečnosti, jež jsem stručně nastínil, odpovídají zcela poměrům známým z jiných českých měst. Odvolání k vrchnímu právu Starého města

14) Petříkův zájem o právo dokládají i jeho paměti. Kromě řady listin a listů vyžádaných pro majetková práva města zařadil do nich i některá právní naučení (MA C.B., sign. D 100, f.145, 146, 148, 148). Z Petříkovy iniciativy vznikla i nová městská pamětní kniha vedená do 18. století (MA C.B., sign. D 101). Souvislost právního rukopisu s činností Jana Petříka dokládá shoda mezi nálezy, které Petřík zapsal do paměti i zpráva v právním rukopisu (f.126): "Zpráva o kšaftích vydaná v kanceláři Starého Města pražského skrze Jaroše též kanceláři písaře Janovi Petříkovi toho času radnímu písaři města Budějovic Českých léta Páně m c xli". "Konečně lze dodat, že Petřík projevoval i při jiných příležitostech zájem o otázky městského práva a správy. Srov. Karel K 8 p 1, "Naučení Jakuba Fikara z Vratu dané Budějovickým 1. 1541 o vedení věcí městských", Sborník historický, r.2-1884, str. 373-376.

15) Popis rukopisu podal, sčástečně nikoliv přesně, Rostislav Nový, Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310-1526, Katalog (Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 4), Praha 1963, str.59.

16) Někdy v 2.polovině 16.století byl název rozanořen určením: "Copie diversarum literarum missilium potissimum preiudicatorum". Rukopis sestává z 19 slošek; světlšíny jsou sexterny. Charakter právní knihy má rukopis počínaje f.71; začíná řádem soudu mezního (o soudu mezním). Pak pokračují naučení vrchního práva pražského (f.81-175). Na závěr následují opět zápisy o městských legacích; k nim je připsán "Spis, kterak se řád při soudu a úřadu purgrabství hradu pražského zachovává" (f.189).

17) Srov. Jaromír Čelakovský, "Privilegia měst pražských", Codex juris municipalis I, Praha 1886, str.IXXV an.

pražského byla v městech pražského práva běžnou zvyklostí. Pro počátek 16.století, kdy vzájemnost a spojení mezi městy se utužily zvláště v obraně městských svobod ohrožených požadavky vyšších stavů a kdy písemný styk mezi jednotlivými městy byl již zcela obvyklý, jsou odvolání doložena i pražskými apelačními protokoly.¹⁸⁾ Staroměstské apelační protokoly, rozšiřující podstatně odvolání známá z období 14.a 15. století, se také staly nejcennějším pramenem pro vyličení úlohy stolice vrchního staroměstského práva.¹⁹⁾

Ortele českobudějovického městského soudu, dosvědčené in continuo od samého počátku 14. století, jsou svědectvím, že agenda známá v 16. století byla zakotvena již v starší právní praxi, nepochybně od 14. století; zasahovala pravděpodobně všechna města jihoněmeckého práva v Čechách. Staroměstské nálezy rozmnožují látku, již bude třeba zvládnout k novému pokusu o postižení právní praxe v českých městech, poukazem na nový pramen, který dosud unikal soustavnějšímu zkoumání.²⁰⁾ Právní případy, které se tu ozývají, jsou prvořadým pramenem pro poznání praxe v oblasti městského práva majetkového.

Rukopisu staroměstských právních naučení, napravení a potvrzení, jež byly zaslány do Českých Budějovic, přináleží však význam ještě v ohledu dalším. Poznání právních styků Českých Budějovic a Starého Města pražského ještě v období před porážkou revolučních sil u Lipan přispěje, jak se domnívám, i k objasnění některých sporných otázek vývoje městského práva v Čechách husitského období.

Při úvahách věnovaných dějinám státu a práva v husitském období se poněkud jednostranně zdůrazňuje, že tehdy v Českém království přestal fungovat i prakticky existovat feudální aparát a že se uplatnily nové zásady právní. Vychází se při takovém hodnocení ze změn, které

18) Knihy nálezů vrchní stolice staroměstské z let 1510-1544 (do Žatce) a 1510-1546 (do Českého Brodu, Kouřimě, Hradce Králové a Jaroměře) se dochovaly v Archivu hl. města Prahy (sign. 92,93). Srov. Jaromír Č e l a k o v a k ý , Soupis rukopisů chovaných v archivu král. hlav. města Prahy I, Praha 1907, str.65. Meziměstské styky dosvědčuje i zapsání nálezu staroměstského do Žatce (z 1.března 1532) do Petříkových pamětí (f.148).

19) Dosud nejpodrobněji otázku sledoval Fr.J. Z o u b e k , "Odvolávání z měst českých k vrchnímu právu Starého města Pražského", Památky archeologické a místopisné, r.7-1868, str.363-374; v německém výtahu s názvem Die Berufung der Städte zum oberen Rechte der Altstadt Prag im 16. Jahrhunderte, Sitzungsberichte d.königl. böhm. Gesellschaft d.Wissenschaften in Prag, Jg.1867, str.54-58.

20) Upozornil na něj, pokud vím, jen R. N o v ý , l.c., str.59. Chybně však uvedl, že jde o opisy právních naučení z let 1438-1546. V historické literatuře se činí zmínky jen o těch naučeních, která byla přepsána do pamětní knihy Jana Petříka z Benešova nebo se dochovala v originálech.

nastaly v té části země, která se stala husitskou, a tu opět ze života v těch oblastech, jež se dostaly do sféry nejrevolučnějších živlů, zejména Tábora v jeho prvním období existence.²¹⁾ Nadto se při líčení spíše přihlíží k husitským politickým teoriím, jak k nim dává podnět kvestiová literatura, jež vzešla z učených disputací na pražské universitě, traktáty a postily, než k vlastním památkám právním.²²⁾

Pokud byly zkoumány právní prameny, jeví vývoj práva husitského období největší odchylky v oblasti práva státního a správy, kde byly podmínky k změnám dány faktickým interregnem v zemi a zánikem ústřední moci. Proto aplikace kategorie "božího zákona", nejvyšší sociálně etické normy, která se stala i měřítkem práva a spravedlnosti, poskytovala právě zde největší možnosti.²³⁾ Z toho důvodu bylo možné, aby myšlenka božího zákona, stavějící do protikladu boží zákon a zákony lidské, známá křesťanskému světu zejména dílem Tomáše Aquinského, projevila se jako důležitá složka teoretické výzbroje právě v husitských Čechách. Učení o právu přirozeném (božském) sehrálo významnou roli v boji proti praxi současné církve zvláště u Viklefa, ale výrazně se uplatnilo i v oblasti politické a sociální. Nejhlouběji do právní praxe vůbec proniklo užití božího zákona, jak se zdá, za německé selské války.²⁴⁾

21) Srov. shrnutí v knize Václava F a n š k a , Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945, Praha 1964, str.124; příslušná kapitola má základ v starším programovém článku téhož autora "Stát a právo v husitské revoluční hnutí", Právník, č.91-1952, str.360-384.

22) Pro poznání právněpolitických teorií husitských jsou základní zejména následující studie Jiřího K e j ř e ; Dvě studie o husitském právníctví, Rozpravy CSAV, ř.společ., r. 64-1954, č.5; "Mistr Jan Hus, o právníctví", Právněhistorické studie, r. 1-1955; "Boj o státní formu v husitské revoluční hnutí", Právněhistorické studie, r. 2-1956, str.130-175; "Poznání státu a práva v husitské revoluční hnutí", tamtéž, r.3-1957, str.77-89; "Brávnické otázky Husova quodlibetu", tamtéž, r.5-1959, str.33-47; "Právní disputace na pražské universitě v době Husově a husitské," Sborník historický, r.7-1960, str.47-78; Stát, církev a společnost v disputacích na pražské universitě v době Husově a husitské, Rozpravy CSAV, ř.společ.věd, r.74-1964, č.14; Husitský právník M.Jan z Jesenic, Praha 1965. Odkázat je nutno rovněž na některé partie knihy Roberta K a l i v o d y, Husitská ideologie, Praha 1961. Daleko méně bylo učiněno pro poznání husitské právní praxe. Zde je možno uvést jen monografii Jiřího K e j ř e, Právní život v husitské Kutné Hoře, Praha 1958 a článek téhož autora "O manželském právu husitů", Právník, r.92-1953, str.50-58.

23) Ke kategorii "božího zákona" srov. R. K a l i v o d y l. c., str.106 an. a J. K e j ř e, Stát, církev a společnost v disputacích na pražské universitě v době Husově a husitské, str.10 an. Ze starší literatury je třeba uvést alespoň studii Antala M u r a r i k a, Myšlenky svatého Augustina ve středověkém právu střední Evropy, Miscellanea historico iuridica (Sborník J. Kaprasovi), Praha 1940, str.208-225. Protože učení o "božím zákoně" je zakotveno již v dekretu Gratianově (C I, D. I.), zabývali se otázkou i kanonisté. Srov. zejména A. W e g n e r, "Über positives göttliches Recht und natürliches göttliches Recht bei Gratian", Studia Gratiana I, Bologna 1953, str.503 an.

24) Srov. Ottmar H e b e r e r, Das göttliche Recht des 15. und 16. Jahrhunderts als Vorläufer der Menschenrechte. Eine ideengeschichtliche Untersuchung, Frankfurt a.M. 1961 (diss.), str.8 an.

Učení o právu božím, které se objevuje již u Gratiana, a zejména ovšem u Tomáše Aquinského, založené v první řadě na bibli a patristice,²⁵⁾ bylo záhy uplatněno i v příručkách práva městského. Dělení práva na božské a lidské bylo aplikováno i na poměry městské. Nalezne se např. v právní příručce tzv. doktora Raymunda, užívané v městech moravských, slovenských, uherských a polských, a to již v době předhusitské.²⁶⁾ V českých poměrech je pak užití kategorie božího práva charakteristické zejména pro Strpčné poučení právní (Norimberská práva klavovského rukopisu), jehož vznik je kladen do konce 14. nebo na počátek 15. století.²⁷⁾ Lze ovšem připustit, že v těchto památkách převládalo ještě hledisko teoretickoprávní a že přestávalo na teoretickém odlišení kategorií *justicia x lex*. Teprve v období husitském uplatnilo se učení, jež dávalo předpoklady k srovnávání ustanovení městského práva s požadavky bible, v právní praxi.²⁸⁾

Dokladů o uplatnění "božského práva" v husitských městech se nenechává mnoho. Na dva případy z Kutné Hory v době před r. 1428 upozornil Jiří Kejř. V prvním kutnohorští konšelé rozhodli nepřijmout kšaft, kterým chtěl otec vydědit staršího syna, jenž jej ponechal v nouzi bez pomoci. Věc ponechali k rozhodnutí "zákona božího": "A páni konšelé toho šaphtu nepřijali, ale k rozsúzení zákona božího odložili".²⁹⁾ Jasnější a jednoznačnější interpretaci, co se myslí božím zákonem, dovoluje doklad druhý. V zápise téže městské knihy kutnohorské se praví, že úředníci, konšelé, ubrmani a obecní starší vynesli rozsudek "nejprv z zákona božieho, potom z práv Horských a ortelov, kteří sú téměř v tejš při byli ortelováni".³⁰⁾

Jsem přesvědčen, že by však bylo chybné význam "božího zákona"

25) Srov. A. W e g n e r, l. c. a U. G u a l a s z i n i, "Natura, id est Deus", *Studia Gratiana* III, Bologna 1955, str. 411 an.

26) Srov. Alexander G á l, *Die Summa legum brevis levis et utilis des sogenannten Doctor Raymundus von Wiener-Neustadt*, Vjmar 1926, str. 126, 129, 134; v závislosti na této příručce je brněnský písař Jan v Schöppenbuchu, Srov. Emil Franz R ö s s l e r, *Die Stadtrechte von Brünn aus dem XIII. und XIV. Jahrhundert* (Deutsche Rechtsdenkmäler aus Böhmen und Mähren II), Praha 1852, str. 2.

27) Srov. Bedřich M e n d l, *Tak řečené norimberské právo v Čechách*, *Rozpravy Čes. akad. věd*, tř. 1, č. 86, Praha 1938, str. 74.

28) Sledování užití filosoficko-metafyzického pojmu "boží zákon" v praxi husitských a katolických měst 15. století, jak se projevilo v Kutné Hoře a Českých Budějovicích (resp. na Starém Městě pražském), naznačuje blízkost teoretických východisek. Pro konstatování odlišnosti aplikace v konkrétních poměrech pak chybí dostatek pramenů. Přesto jsem přesvědčen, a studium právních vztahů českobudějovicko-pražských to dokládá alespoň pro období 1433 a 1434, že v oblasti práva, na rozdíl od oblasti politické a teologické, existovala i obdobná praxe.

29) Srov. J. K e j ř, *Právní život v husitské Kutné Hoře*, str. 190, 226.

30) *Tamtéž*, str. 190.

v městské soudní praxi husitského období přeceňovat. Platí to, i když se podaří nalézt v českých městech další případy, kdy strany nebo soudci se odvolávali na bibli.³¹⁾ To bezpečně prokazuje doklad českobudějovický. Vůbec by se nemělo při interpretaci pramenných zmínek zapomínat na obecný vývoj městského práva v městech nehusitských. A obcházet nelze ani fakta z oblasti vývoje politického. Vždyť záhy po ukončení interregna se podařilo v zemi zavést jednotné právní řády, a to bez ohledu na dosavadní politický vývoj v jednotlivých mocensko-politických sférách. Podceňovat nelze rovněž význam, který mělo uplatňování zásady právní kontinuity, zvláště živé ve městech v právu statutárním. Právní historik je povinen přihlížet k zjištění, že ještě v plném rozkvětu revolučního hnutí se ukázalo, že politické teorie a právní zásady selško-plebejského Tábora nebyly s to podmanit si celou zemi a že záhy po interregnu byl poznovu překonáván, tu více či méně úspěšně, partikularismus, který se za revoluce uplatnil ve všem životě, nejen v oblasti politické, ale i právní.

Pro oblast českých měst, o nichž dosud nevíme, zda se lišily navzájem v platném právu podle příslušnosti k různým městským svazům (pražský, táborský, sirotčí), je ovšem možné právní partikularismus vyloučit konkrétními poměry, které nedovolovaly přímé styky měst, jež dříve užívala stejného práva. Odkaz na vývoj vztahů Českých Budějovic a Starého Města pražského ukazuje však nejen kořeny partikularismu, ale také prokazuje, jak málo podstatné byly změny, které v oblasti městského práva přineslo husitství. Té tezi svědčí ostatně i značná proměnnost husitských městských seskupení i skutečnost, že všechny proměny nezanechaly patrnější stopy v právním životě. Zdá se, že v českých městech po celé období husitské se uplatňoval vzor Prahy, a to i po r. 1420, kdy Praha přestala být vedoucí politickou silou v zemi³²⁾. Nakolik přitom hrála roli myšlenka, že Praha je pro většinu českých měst městem vrchního práva a do jaké míry konsolidačně působilo, alespoň v určitých údobích, na právní poměry českých měst právo Starého Města pražského, bude ovšem třeba ještě zkoumat.

V oblasti práva majetkového, jež bylo podstatnou složkou městského práva vůbec, zůstaly si tak vnitřně blízké i sobě protichůdné sféry,

31) Na základě přátelského upozornění dr. F. Hoffmanna mohu odkázat na tři doklady, kdy v nejstarší městské knize litomyšlské (OA Svitavy, MA Litomyšl, sign. A 3) bylo na počátku 30. let 15. stol. argumentováno při rozsudku "zákonem Páně" ("lege Domini est adiudicatur", jindy "ex approbacione legis divine"). Litomyšl náležela tehdy mezi města husitská. Srov. František Hoffmann, "Litomyšl v husitském revolučním hnutí", Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, Pardubice 1959, str.58.

32) K úloze Prahy v období husitském srov. nejnověji Ferdinand Seibt, "Comunitas Primogenita. Zur Prager Hegemonialpolitik in der hussitischen Revolution", Historische Jahrbuch, r.81-1962, str.80 an.

oblast měst husitských i oblast měst, jež zachovala pravomoci královské. Tím lze vysvětlit, že bez nesnází došlo ještě před Lipany k navázání právních vztahů mezi Starým Městem pražským a Českými Budějovicemi. Takto podaný vývoj městského práva a jemu odpovídající politická situace dovolují lépe pochopit i o něco pozdější úsilí Tábora zařadit se mezi česká města královská. Privilegium císaře Zikmunda z 25. ledna 1437 dovršilo úsilí tábořských měšťanů zajistit i na Hradišti hory Tábor městské právní řády, které by zaručovaly obchod, živnosti, majetkovou držbu a všecken městský život.³³⁾ Oba příklady, českobudějovický a tábořský, třebaže svými východisky podstatně odlišné, dosvědčují, že v českých městech, ať byly jejich osudy za revoluce jakékoliv, bylo cenně předhusitské městské právo a že městské právní řády 14. století vyhovovaly v oblasti práva majetkového i potřebám měšťanstva, které vyšlo z revolučního dědictví. Táž situace v oblasti městského práva severoněmeckého je doložena ostatně i vztahy Litoměřic k městu vrchního práva Magdeburku. Právní vztahy byly tu však obnoveny, jak se zdá, o něco později.³⁴⁾

České Budějovice nacházíme při protihusitském postoji ponejprve v dubnu r. 1420. V časech, kdy šlo o bytí a nebytí, byly přímé styky města se Starým Městem pražským nepochybně přerušeny. Českobudějovičtí se jednoznačně orientovali na královské síly v zemi. Získali zato potvrzení starých výsad od krále Zikmunda a od nového pána města rakouského vévody Albrechta i nová privilegia. Avšak více než navazování na předhusitské poměry znamenaly pro město nové politické skutečnosti. Na dobu téměř patnáctiletou určovaly politický, hospodářský a kulturní vývoj Českých Budějovic bratislavské smlouvy krále Zikmunda s Albrechtem. V nich byla zakotvena dohoda, že České Budějovice jsou zástavou postoupenou Zikmundem svému zeti. Nové řešení mělo za následek prorakouskou orientaci města a znamenalo další posilu protihusitského kurzu v Českých Budějovicích.³⁵⁾

Za těchto podstatných změn zaniklo i z hlediska správy důležité rozhodnutí o postoupení podkomořských práv městu. Českobudějovické ob-

34) Srov. Wilhelm Weisacker, "Magdeburger Schöffensprüche und Rechtsmitteilungen für den Oberhof Leitmeritz" (Die Magdeburger Schöffensprüche, und Rechtsmitteilungen IX/1), Stuttgart-Berlin 1943, č. 67, 79, 88, 72.

33) Srov. Jaromír Čelakovský - Gustav Friedrich, "Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1420-1526" (Codex juris municipalis III), Praha 1948, č. 102.

35) O úaluvách bratislavských srov. B. Bretzl, Die Übergabe Mährens an Herzog Albrecht V. von Österreich im Jahre 1423, Archiv für Österreichische Geschichte, r. 80-1894, str. 287 an. Politickou a hospodářskou situaci v Českých Budějovicích vyličil Zdeněk Šimeš, "Monopolní obchod s vínem v Českých Budějovicích 1424-1434", Sborník historický, r. 11-1964, str. 7 an.; pokus o souhrnný pohled podal též, "České Budějovice v období husitském", Jihočeský sborník historický, r. 44-1965, str. 14 an.

ci je vzdal, zřejmě v souvislosti s převzetím zástavy Albrechtem, Zikmundův podkomoří Václav z Dubé někdy před 7.květnem 1422.³⁶⁾ Nový pán města pokusil se však zanedlouho o jejich restituci; přitom využil nové situace. Podkomořskou pravomoc svěřil vojenskému hejtmanu. Albrechtovi hejtmani nebyli tak v Českých Budějovicích jen představiteli vojenské moci, ale po vzoru měst moravských, zejména Znojma, přialužela jim i funkce soudní. Předsedali městským soudům, jimž byly vyhrazeny "culpae maiores"; jejich soudy staly se vlastně soudy podkomořskými.³⁷⁾

Vláda Albrechtova a vztahy k rakouským zemím izolovaly České Budějovice od země. Zůstaly přerušeny styky s husitskou většinou země, s níž byli Českobudějovičtí až do r.1433 v otevřeném boji a uspokojivě se v některých obdobích nevyvíjel ani vztah města k té oblasti protihusitsky orientovaných sil jižních Čech, jež reprezentoval Oldřich z Rožberka. Přesto nedošlo v Českých Budějovicích k změně platného práva (změnily se jen některé prvky městské správy) a nepostřehne se zde úsilí napodobit poměry v městech rakouských.

Právo nevykazuje v Českých Budějovicích v období 1419-1434 žádné změny oproti době předhusitské. Ve městě platily stejné zásady v oblasti práva dlužního, věcného, rodinného i dědického. Je pochopitelné, že takový stav umožňoval, aby právní vztahy k českým městům a zejména Starému Městu pražskému byly kdykoliv obnoveny, dovolí-li to politické poměry.

Obnovení právních vztahů nebylo ovšem podmíněno jednostranně jen právní a politickou situací v Českých Budějovicích. Záleželo, a to v první řadě, na poměrech na Starém Městě pražském. O proměnách majetkového práva nejsme však zpraveni ani zde. Badatelé dospěli jen k názorům, že tu došlo k významným zásahům mocenským.³⁸⁾ Změnila se zejmé-

36) Výklad se opírá o zápis v Českobudějovické soudní knize (liber civitatis II, f. 54^v, MA C.N., sign. D 2): Nota. Anno etc. XXII feria quinta ante Stanislai sederunt scabini in iudicio cenere, quia dominus W. subcamerarius dedit iura sua civitati.

37) Srov. Zdeněk Š i m e š e k, "Hejtmané v Českých Budějovicích" (Příspěvek k dějinám úřadu podkomořského za válek husitských), Jihočeský sborník historický, r. 34-1955, str. 54 an.

38) O mocenských opatřeních v oblasti dríby srov. Bedřich M e n d l, "Z hospodářských dějin středověké Prahy", Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy V/2, Praha 1932, str. 161 an. Na některé nové prvky politické, jež se uplatnily v prvním období vývoje husitské revoluce, upozornil F. S e i b t, l. o.; kriticky o politickém postavení husitských měst pojednal Ivan H l a v á š e k, "Husitské sněmy", Sborník historický, r. 4-1956, str. 71 an.

V oblasti platného práva jsou však změny nepostřehnutelné, jak dovede srovnání Pražské právní knihy se 14. stoletím (vyd. Emil Franz Rössler, Das Altprager Stadtrecht aus dem XIV. Jahrhunderte, Deutsche Rechtsdenkmäler aus Böhmen und Mähren I, Praha 1845) s tzv. Soběslavskými právy, které jsou právní knihou, jež vznikla někdy v počátku 2. třetiny 15. století (vyd. Rudolf Schranil, Die sogenannten Sobieslaw schen Rechte, Ein Prager Stadtrechtbuch aus dem 15. Jahrhundert, Prager staats-

na držebnost některých nemovitostí, došlo k zrušení věčných platů a bylo upraveno právo duchovních a právo ořkazů ke kostelům. Tak k největším rozdílům došlo v oblasti, kde se již v době předhusitské vzájemně potíraly zásady práva kanonického a práva městského.

Skutečnost, třebaže neprokázanou kasuistickým rozbořením jednotlivých právních případů známých z pražských městských knih, že v Praze a v Českých Budějovicích nebylo podstatnějších rozdílů v právním názírání, dokládá významně fakt, že mohlo již před Lipany dojít mezi oběma městy k pevným právním stykům.

Poprvé po r. 1419 se Českobudějovičtí obrátili k stoličí vrchního práva staroměstského se žádostí o právní naučení někdy před 30. lednem 1434. Ve sporu o dědictví po zemřelém českobudějovickém měšťanu, o něž se ucházeli vdova a bratr zemřelého, potvrdili právě 30. ledna 1434 Staroměstští nález českobudějovických přísežných. Rozsoudili, že bratr nebožtíkův má lepší právo k dědictví po sirotku, který zemřel nedlouho po otci, než matka; té však mělo být přednostně dopomoženo k věnu, které přinesla.³⁹⁾

O intenzitě právních vztahů v době před Lipany svědčí i případ další. Českobudějovičtí přísežní vynesli ortel ve sporu mezi spoluobyvatelem a hostem o dluh zajištěný rychtářským rejstříkem. Dali za právo hostí, když českobudějovický obyvatel nemohl svědky prokázat, že by dluh zaplatil a v rychtářském rejstříku nebyl příslušný vklad vymazán. Také v tomto případě Staroměstští výrok stvrdili; stalo se tak 5. dubna 1434.⁴⁰⁾ Citovaný právní případ má i širší význam. Dokládá, jak byla v Českých Budějovicích respektována starší prohlášení vložená do městských knih. Více se věřilo knihovému vkladu než prohlášení strany. Nadto rozhodnutí dává tušit, jakou významnou oporou právní praxe byly předchozí vklady do knih. Pro zmíněné rozhodnutí stalo se směrodatným o něco málo starší (z r. 1430) prohlášení městského notáře Mikuláše o tom, že městský písař nemá být viněn z následků, jež by mohly vyplýnout z liknavosti, s níž některé strany ohlašují splnění závazků vložených do městských knih. Mikuláš v zájmu úřadu i svém vlastním (strany platily výmazné) dovozoval, že případnou škodu si musí přičíst strana, která opomenula o výmaz požádat.⁴¹⁾

---

wissenschaftliche Untersuchungen 4, Mnichov - Lipsko 1916). Přijetí staršího časového vnošení tzv. Soběslavských práv (lépe vzniku vlastní právní knihy) nevylučuje ovšem oprávněnost téze F. S. e i b t a, l. c., klást vznik prvních článků tzv. Soběslavských práv do doby počátku revoluce.

39) Srov. českobudějovický právní rukopis, f. 95^v-96. Naučení otiskují v příloze č. 1.

40) Tamtéž, f. 94^v-95; naučení je otištěno jako příloha č. 2.

41) Srov. liber civitatis II, f. 235: Nota. Quod in hoc iudicio...notarius ci-

Právní vztahy Českých Budějovic a Prahy Lipany nejen nepřerušily, ale zřejmě posílily. Nejbližší potvrzení ortele českobudějovických přísedících je však známo až z r. 1438. Někdy před 6. říjnem 1438 obrátili se k pražskému právu Českobudějovičtí se žádostí o naučení o odměně z přespolních peněz. Naučení, jehož se jim dostalo, je přitom důležitým dokladem i pro poznání obsahu a právního dosahu "božského práva" v soudní praxi pohusitaké. Počátek právního jednání, které krátce zrekapitulují, vede k rozhodnutí dvou českobudějovických soukeníků svěřit peněžní hotovost (80 zlatých uherských a 7 zlatých rýnských) cizímu kupci, který by byl povinen peníze vyplatit v Praze. Smlouvu s kupcem neuzavřeli sami, nýbrž užili dobrých služeb dalšího českobudějovického soukeníka; ten dohodu skutečně uzavřel. Učinil tak, zavazuje si vlastně obě strany - soukeníky tím, že došlo k uskutečnění jejich přání a v Praze měli zajištěnu hotovost a cizího kupce zprostředkováním hotových peněz, jež bylo možno užít k transakcím. Proto také ke sporu došlo až v té chvíli, kdy nastala nová, nepředvídaná situace. Soukeníci potřebovali svěřené peníze doma v Českých Budějovicích, kde však cizí kupec odmítal právo plnit. Soukeníku, který transakci zprostředkoval, nezbývalo, než peníze, o něž sám byl upomínán, vymáhat soudně. Českobudějovičtí příseděně rozhodli, třebaže si jejich spoluměšťan nevymínil, že cizinec má plnit v Českých Budějovicích, v jeho prospěch. Staroměstští při odvolání našli za právo jinak. Podle jejich práva má v Českých Budějovicích plnit oběma soukeníkům prostředkovatel. Pokud šlo o závazek cizího kupce, rozhodli, že není povinen, není-li to výslovně vymíněno, aby zaplatil v Českých Budějovicích. To by prý byla jen jeho dobrá vůle.

Je zřejmé, že tímto rozhodnutím, které se opíralo o ustanovení městského práva, byla prostředkujícímu soukeníku způsobena škoda, třebaže transakce přinášela užitek skutečným stranám, nikoli jemu, jak svědčí prohlášení, v kterém uvedl, že při obstarávání záležitosti důvěřoval, že mu kupec nedá přijít ke škodě. Proto Staroměstští naučení doplnili důležitým dovětkem, že kupec sice nemusí plnit podle práva, ale měl by tak učinit "vedle pána boha".⁴²⁾ Odkaz na božské právo, který se tu nalézá i v době pohusitaké, rozlišuje tu opět spravedlnost a právo. Spravedlnost je přitom zcela jednoznačně kategorií morální, která se může nacházet v rozporu s platným právem. Etická norma a pozitivní platné právo jsou samostatné kategorie. Naprosto nelze pově-

vitatis propalavit coram scabinis, quod multi currunt vias recedentes et non mittunt se delere nec dant delecationales. Unde notarius non vult esse in culpa, si se quis met negligit, sit suum dampnum.

⁴²⁾ Srov. českobudějovický právní rukopis, f. 100^v-101^v; naučení je otištěno v příloze č. 3.

dět, že by iusticia byla nadřazena právu. Straně bylo jen doporučeno, aby se hleděla vyrovnat se svým svědomím.

A ještě k jednomu důležitému poznatku vede rozbor naučení. Třebaže nemůžeme prokázat, že českobudějovičtí přísední užíli při svém výroku stejného hlediska jako Staroměstští při doporučení, přece výrok nepochybně svědčí, že protihusitští Českobudějovičtí rozhodli vlastně shodně s božským právem. Ten fakt má základní význam pro určení významu božského práva v právním řádě 15.století vůbec.

Neporovnatelně menší význam z hlediska historického mají naučení další. Ještě z třicátých let 15.století se dochovala dvě naučení, jež osvětlují českobudějovičskou právní praxi v oblasti práva majetkového. Starší týkalo se přitom sporu o dědický podíl. Spravedlivosti dožadoval se na vdově po českobudějovickém měšťanu, který zemřel bez poslední vůle, nebožtíkuv příbuzný. Jménem sirotka ohlásil, že vdova zatajila část movitého majetku; dokládal, že takovým jednáním se vlastně oddělila od dědictví. Českobudějovičtí přísední našli, že vdově náleží třetina dědičství po nebožtíkovi a ložní prádlo, ženská roucha a klenoty, kdežto sirotku dvě třetiny a otcova roucha a opásání. Tento výrok potvrdili Staroměstští v plném rozsahu 24. listopadu 1438. Výslovně přitom potvrdili i odmítnutí nároku vdovy na polovinu statku, Nepochybně se o tento vyšší podíl hlásila na základě chybného výkladu ustanovení pražského práva o dědictví dětí.⁴³⁾

Vcelku nevýznamné je stvrzení českobudějovického ortele staroměstským vrchním právem 2. listopadu 1439. Výrok řeší spor o dědinu, který vypukl mezi českobudějovickými měšťany. Zajímavější je tu jen zjištění, že pro soudní výrok směrodatným se stal výrok ubrmanský.⁴⁴⁾

Přímé právní vztahy Českých Budějovic a Starého Města pražského samozřejmě pokračovaly po celé 15. století. Jejich intenzitu dokládá tabulka pro léta 1440-1499. Podle jednotlivých dekád jeví se přitom frekvence naučení, jež došla z Prahy do Českých Budějovic, pokud byla zpracována v českobudějovickém právním rukopisu, následovně:

1430	-	1439	5 případů
1440	-	1449	1 případ
1450	-	1459	0
1460	-	1469	8 případů
1470	-	1479	3 případy
1480	-	1489	2 případy
1490	-	1499	1 případ

Podstatněji stoupl počet naučení na počátku 16. století. Tehdy

43) Tamtéž, f.99-99^v; naučení otiskují v příloze 8.4.

44) Tamtéž, f.101^v-102.

s výjimkou desetiletí 1510 - 1519 a 1520 - 1529 bylo dosaženo průměru 10 případů za decennium. ⁴⁵⁾

Při hodnocení uvedených statistických údajů je třeba ovšem uvědomit si, že do právního rukopisu nevěšla naučení všechna. Srovnáme-li dochovaná naučení se zprávami o odvoláních, která šla z Českých Budějovic do Prahy, zjistíme, že naučení je méně. Do rukopisu nevěšla ani všechna naučení, jež byla uložena v městské kanceláři v době vzniku sbírky. Tak zůstala stranou německá naučení z r. 1406 a 1407 i poučení o kšaftech z r. 1523, jež zanechal v pamětní knize radní písař Jan Petřík z Benešova. ⁴⁶⁾ Výběrovost se tedy nejvíce uplatnila, jak se zdá, při redigování naučení nejstarších, předhusitských. Svědčilo by to, že městský písař pořizoval výběr podle právních potřeb, jak se jevíly v Českých Budějovicích čtyřicátých let 16. století.

Nápadné je také, že sbírka obsahuje právní otázky v první řadě z práva dlužního a dědického. Tím, že vynechává vlastně oblast práva trestního a oblast městské správy, liší se markantně od známých sbírek naučení brněnského a jihlavského práva. ⁴⁷⁾ Mimořádnou jednoznačností ukazuje na význam, který náležel v souboru městského práva právu majetkovému.

V oblasti dědického a dlužního práva byla ostatně českobudějovická soudní praxe spjata se staroměstským právem co nejužší. A nejen tím, že složité a sporné otázky byly apelovány k vrchnímu právu. V Českých Budějovicích jsou přesvědčivé doklady o přímém užití statutárního práva staroměstského i Pražské právní knihy 14. století. Svědčí o tom Excerpta ex jure Pragensi de testamentis, jež byla do českobudějovického právního rukopisu zapsána rovněž ve čtyřicátých letech 16. století. Excerpta nejsou přitom ničím jiným než českým překladem konšelových nálezů staroměstských ze 14. století, jež vydal E.F. Rössler, doplněným jednotlivými ustanoveními Pražské právní knihy. ⁴⁸⁾

Rovněž tento právní pramen je důkazem, že staroměstské dědické právo se v podstatě bez proměn udrželo od století 14. do století 16.

⁴⁵⁾ Do statistické tabulky nejsou započítána naučení nedatovaná. Do r. 1500 o-
pomenul však písař datum poznamenat jen ve dvou případech.

⁴⁶⁾ Srov. V. S c h u l z, l.c., §. 4, 6 a Paměti Jana Petříka (MA Č.B., sign. D
100), f. 145.

⁴⁷⁾ České právní knihy městské zpracovávaly zejména právo dědické a dlužní,
jak svědčí ještě dílo Brikcího z Lícaka a Koldína.

⁴⁸⁾ Textologické shody mezi Excerpta ex jure Pragensi de testamentis a praž-
ským statutárním právem 14. století (respektive s Pražskou právní knihou) jsem vy-
značil v edici Excerpt v příloze č. 5. Excerpta jsou, zdá se, samostatným překladem
pořizovaným českobudějovickým zpracovatelem. Jejich zjištění v českobudějovické práv-
ní knize, která vznikla v 40. letech 16. století, má význam pro poznání tendencí vý-
voje v staroměstském právním okruhu. Zatímco v některých městech vrchního pražské-

Nehledí-li se k nově upraveným článkům o omezení práva měšťanů činit pořízení ve prospěch duchovních a k novému ustanovení o dědických nárocích duchovních osob, jež se naleznou v tzv. Soběslavských právech, nezanechalo tu husitství žádných změn.⁴⁹⁾

V Českých Budějovicích opírala se znalost staroměstských právních památek nepochybně o rukopisy. Excerpta ex jure Pragensi de testamentis městský písař zpracoval podle výslovného upozornění na základě textu, který byl obsažen v kodexu nazývaném "liber olivanicus". V prvním článku práv odkazuje: Quere in olivanico libro.⁵⁰⁾ Tezi, že byl v Českých Budějovicích k dispozici rukopis staroměstských statutů a Pražské právní knihy v podstatě v úplnosti, nasvědčuje, podle mého názoru, i skutečnost, že česká redakce staroměstského dědického práva v českobudějovickém právním rukopise přinesla jen odstavce nejdůležitější a ve skutečnosti nebyla ani dokončena.⁵¹⁾

Výtka nesystematičnosti platí ovšem i pro nejdůležitější památku, již právní rukopis obsahuje. Sbírka staroměstských naučení zpracovaná v Českých Budějovicích neproказuje pevné uspořádání a postrádá systém. Jednotlivé sentence nejsou v ní řazeny ani podle obsahu ani v chronologickém sledu. Je samozřejmé, že přehlednost tím byla narušena. Jen zčásti tomuto nedostatku mohlo odpomoci, že písař jednotlivá naučení opatřil tituly, které stručně vytiňují předmět právního případu.

Zbývá poznamenat, že staroměstská naučení zasláná do Českých Budějovic neobsahují pouhé nálezy, ale postihují právní případ v celku; vynechána byla jen jména jednotlivých stran, a tak se dospělo k typičnosti právního případu. Naučení byla přepisována v úplnosti. V textu nebyly opomenuty stereotypně se opakující formule a někde byla přepsána i adresa. Zejména je však třeba ocenit, že zpracovatel ponechal v textu v úplnosti datovací formulí. Díky přesné chronologii bylo možné postihnout i nejdůležitější etapu vývoje českobudějovicko-pražských styků v husitském období.

---

ho práva převládá ustanovení brněnského a jihlavského práva (např. v Kutné Hoře), jak to vyjádřila také práva Brikcího z Líccka, v jiných (České Budějovice) se uchovávalo původní statutární právo staroměstské. Tím zjištěním lze doplnit výklad Jaromíra Čelákovského, O právech městských M. Brikcího z Líccka a o poměru jich k starším sbírkám právním, sep. z Právnicka, Praha 1880.

49) Jde o články č. 30, 86, 87, 90 a 92 v cit. edici R. Schránila.

50) Srov. českobudějovický právní rukopis, f. 156. Otisk v příloze č. 5.

51) Zpracovatel vybíral jen věci nejdůležitější. Proto byly z jednotlivých statutů přepisovány jen části. Práce měla ovšem pokračovat, jak svědčí uprostřed věty nedokončený překlad staroměstského statutu De testamentis decedentibus intestatis de tutoribus et aliis (E. F. R o s s l e r, Das Altprager Stadtrecht aus dem XIV. Jahrhunderte, čl. 103).

Zjištění právních vztahů Českých Budějovic a Starého Města pražského v husitském období před Lipany poskytuje oporu pro úvahy přesahující oblast práva.

Opětne navázání styků je symptomem politických změn, které se prosazovaly v celé zemi a projevovaly se na jedné straně jednáním husitských Čech se zástupci basilejského koncilu a na druhé úsilím Staroměstských a panské jednoty kališnické i katolické šlechty o ukončení nadvlády polních obcí. Ukazuje, jak se mezi husitským konzervativním měšťanstvem a měšťany těch měst, která zůstala věrna Zikmundovi, konkrétně připravovala společná politická linie v době, kdy husitská polní vojska obléhala Plzeň.⁵²⁾ Ukazuje roli měšťanstva jako celku v období, kdy se připravovala porážka polních vojsk u Lipan a potvrzuje realitu úvah o pacifikaci země a o opětném zavedení pevného právního řádu v očích měšťanské většiny.

Širší souvislosti, jež je třeba vzít v úvahu při pokusu o interpretaci navázání právních styků Prahy a Českých Budějovic, naznačují, jak významné by bylo zjistit, kdy a jak se v českobudějovické obci jednalo o politických změnách a jak byly tyto názory prosazeny a opuštěna stará protihusitská a prorakouská politika. Zde nás českobudějovické prameny, jinak až překvapivě bohaté, opouštějí a nezbývá, než vyslovit některé domněnky. Souvislost je třeba vidět pravděpodobně již v návštěvě Půty z Častelovic ve městě r.1432 a ve faktu, že počínaje r.1433 Českobudějovičtí se postavili kladně k jednání o příměří mezi bojujícími stranami. Přitom je třeba v hodnocení uvážit, že nelze zjistit, že by změny, které se ve městě připravovaly a vcelku v krátkém čase i uskutečnily, byly důsledkem nějakých přesunů uvnitř českobudějovické společnosti. V pramenech se nenaleznou výraznější zmínky, jež by nasvědčovaly čemukoliv novému v řízení města. Nová orientace, projevující se užší spoluprací Českobudějovických s Oldřichem z Rožberka, se prosazovala zřejmě spíše pod tlakem nutnosti.⁵³⁾

A tak je nutno přestat na konstatování, že platformou, která se prosadila i v Českých Budějovicích, se stala jednání s představiteli basilejského koncilu a kompaktáta, které byla výrazem kompromisu církve s umírněnými husity. Na ní se sešly konzervativní a umírněné síly

⁵²⁾ Z pozdějšího českobudějovického pramene ("Staré věci se pány z Rožberka", Paměti Jana Petřika, f.122) lze usuzovat, že Českobudějovičtí se účastnili spolu s lidem rožberským tažení na pomoc Plzni. Ze stylizace "Item byli /Budějovičtí/ jim /Rožberkům/ k líboosti u Rokycan v poli a u Plzně, ano se jich nedotýče" je nanesná, že akce se neúčastnil naopak Albrecht Rakouský, třebaže v listě Zikmundově Oldřichu z Rožberka z 9.dubna 1434 se takový postup předvídá. Proto Českobudějovičtí táhli pod rožberskou korouhví. O dalších okolnostech srov. Rudolf Urbánek, Lipany a konec polních vojsk, Praha 1934, str.138 an.

⁵³⁾ Srov. Zdeněk Šimeček, České Budějovice v období husitském, str.28.

v celé zemi a ona umožnila, aby po překonání odporu nejradikálnějších husitských složek byl v Čechách nastolen staronový pořádek.

Také Českobudějovičtí této nové situace využili a vrátili se opětně do lůna země, s níž v období husitských bojů a zástavy města Albrechtu Rakouskému přetrhali nebo alespoň na minimum snížili vzájemné styky. Královské město, jež zůstalo věrné králi, mělo se stát plnoprávným členem městského stavu Českého království vyšlém z husitství. Tak z politického rozmachu českých měst, k němuž za husitství došlo, měly mít užitek i České Budějovice.

Touto skutečností byla ovšem s velkou pravděpodobností předznamenána i jednání mezi Zikmundem a Albrechtem o postoupení Českých Budějovic české komoře, vrcholící návrhy na svěření města Oldřichovi z Rožberka nebo Menhartovi z Hradce jako hejtmanovi i konečné rozhodnutí zrušit zástavu města Albrechtovi, jak to vyjádřily úmluvy jihlavské.⁵⁴⁾

Přes rozdílnost politických zájmů bylo však v případě Českých Budějovic nakonec rozhodnuto ve shodě se skutečným životem a jeho potřebami. Život ve městě vydal se na cestu spojení s českými městy v čele se Starým Městem pražským. K tomu se situace zralou ukázala, jak jsem prokázal, již r. 1433.

---

54) Přesnější vědomosti o jednání chybí. V souvislosti s dějinami Českých Budějovic na ně upozornil Zdeněk Š i m e š e k, Monopolní obchod s vínem v Českých Budějovicích 1424-1434, str. 44.

Přílohy ¹⁾

I

f.95^v O nápad a věno

30.1.1434

f.95^v Purgmistr a rada Starého Města pražského přiezeň naši napřed vzkazujeme. Opatrní souseď milí, jakož nám píšete, kterak se v městě vašem stalo, že syn jednoho měštěnána vašeho pojal pannu k manželství a té věnoval jest L ss.gr. A když spolu v stavu manželským přebyli, tehdy při něm byla těhotna a prvé, než by rok minul, tehdá on jest smrtí sšel bez rozkázanie a bez kšaftu. A po jeho smrti nedlúho slehla a dceru urodila. Potom když jí buch pomohl, ta vdova nařekla přáteli muže jejího z věna i dosáhla toho věna soudem před právem tak, že jí dali za její věno dvoor z dědinami k tomu dvoru příslušejícímí. A potom dobře v roce tehdy to dietě také sešlo smrtí. A po dietěcí smrti bratr nadepsaného muže umrlého, strýc dietěte, nařekl jest vdovu před právem o nápad dietěte po smrti, řka, že by žádný bliší nebyl k tomu nápadu nežli on, neb to dietě vlastního bratra dietě bylo. Proti tomu panie otpierala, řkúcí: Věřím bohu a právu, že žádný bliší nenie nežli já k věnu, kteréžto jsem těžce před soudem a právem dosáhla. Proti tomu strana druhá odepřela: Já nenařiekám toho věna, jedné dětinského dielu a nápadu po smrti dietěte žádám. Tehdá vy za právo nalezli jate:/ Poněvadž otec dietěte umřel bez kšaftu a dietě potom také umřelo jest, tehdá má bratr vlastní otcuov lepší právo k dětinskému dědictví a k nápadu jmieti nežli máť. A my ortele a nálezu vašeho, ale však s túto výmienkú, aby napřed mateři dietěte umrlého L ss.gr. za věno bylo dáno a splněno, potvrdili jsme a mocí toho listu potvrzujeme. Datum sabatho ante beate Dorothee virginis gloriose anno domini m^oiiii^oxxx quarto.

f.96

II.

f.94^v O dluh rychtářovými kniehami zapsaný

5.4.1434

f.95 Purgmistr a rada Města Starého pražského přiezeň naši napřed vzkazujeme. Opatrní souseď milí, jakož nám píšíc oznamujete,

¹⁾ Všechny přílohy jsou zapsány v českobudějovickém právním rukopise (MA Č.B., sign. D.80)

kterak jeden host nařekl spolutrpicího vašeho z VII ss. bez XX gr., kteréž by jemu byl dlužen. A tak, že by s obú stran dali ten dluh vepsati v knihy rychtáře vašeho k zaplacení na jméno Vítej den. A to rychtář váš jima zná svými knihami etc. A když před vámi host obžaloval vašeho přeobývatele, tu jemu přel toho dluhu, řka, že jemu zaplatil. A toho jest nemohl svědomie jmieti lidmi před kterými jest jemu dal neboli zaplatil. A protož, poněvadž obě straně ten dluh daly v knihy rychtáře vašeho psati a z těch váš nechal zase vymazati, když je zaplatil, našli jste, aby ten dluh plnil hosti. A proti tomu váš na nás odkládá i v tom naučení žádáte. A my ortele a nálezu vašeho a vámi vynesného potvrdili jsme a mocí tohoto listu potvrzujeme. Datum feria II^a proxima post conductum pasce anno domini m^o iiii^c xxxiiii^{to}.

III

f.100^v O odměnu přespólní peniez 6.10.1434

Purgmistr a konšelé Starého Města praského přiezeň naši vzkazujem. Opatrní susedé a přátelé milí, jakož nám písíce oznamujete, kterak přišli před vás do rady vaší/ dva súkenníky spoluměšťané vaši túžíce na jednoho súkeníka také vašeho spoluměšténína, že jest od nich vzal osmdesáte zlatých uherských a sedm rejaských. A on jest se jim v tom znal, že jest toliko zlatých přijal prosbú jich a cntě jim v tom poslúžiti, že jsem vám odměnu učinil s hostem jedním a kupcem, aby vám toliko zlatých bylo dáno v Praze. Tehdy nařepsaní súkenníci řekli: I o všem, na to jsme dali, aby nám odměnu učinil, abychom ty zlaté v Praze jměli. A tak s sebú smluvili, jestliže nás nepokoj na cestách neboli pilnějšie naše potřeba nezajde, tehdy abychom ty zlaté tam jměli. Pakli bychom pro nepokoj nemohli k Praze jíti, jakož jsme i vyšli a museli jsme pro nepokoj se zase vrátiti, aby je zase doma navrátil. Proti tomu súkeník neodpíral. A také byl jim kupec list dal pod rychtáře vašeho pečeti. A ten súkenníci vrátili rychtáři. A vy, slyševše jich také řčenie a salúvy, které mezi sebú jměli i našli ste s práva a řekli, aby nařepsaným dvěma súkenníkóm zde u vás plnil a dal. A když jste jim to s práva našli, tehdy súkeník přišel před vás s tím hostem a kupcem, žaluje naň o ty zlaté nařepsané,

a) Písař užíval tohoto dialektického tvaru téměř důsledně.

jakož odměnu učinil nadepsaným súkenníkom a že jest tak dobře jemu k libosti učinil a v díek, jakožto súkenníkom nadepsaným, věře jemu, že jemu toho škodovati nedá. A proto, aby jemu je také zase navrátil a dal, poněvaž^{a)} on je má zase dáti. Tehdá kupec odpovie jemu: Před vámi znám se, že sem toliko zlatých od tebe přijal a s tebou odměnu učinil, abych je v Praze plnil. A toť jsem hotov tu plniti, ale zde nejsem nic povinnen dáti. A nadto jsem list těm dobrým lidem a súkenníkom dal pod rychtáře vašeho pečeti, ač bych sám osobně nebyl, že proto ti zlatí byli by tam v Praze dáni. A vy kupci nalezli ste, aby také toho súkenníka u vás odbyl a plnil. Proti tomu dokládá host na nás, že nemieni jinde plniti, nežli u nás v Praze, naučení našeho v tom žádajíce. A my ve jméno božie vašeho ortele mezi súkenníky spravedlivě nalezeného mocí tohoto listu potvrzujem. Ale mezi kupcem hostem a súkenníkem za právo takto nalézáme, že vedlé práva našeho, poněvaž bez výminky úmluvu mezi sebou učinili, jest na toho kupce vuoli, chce-li mu ty zlaté u vás dáti. Než vedlé pána boha tak, jakž jest súkeník' beze leti pro toho kupce požitečné se dvěma výminkú učinil a s ním, víc jemu věře, měl by mu toho dáti požití, ač i vedlé našich práv nenie zavázán. Datum quarta feria post Francisci anno domini millesimo quadringentesimo xxx^o iiii^o.

f.101^v

IV

Duoklad o odúmrť

24.11.1438

f.99 Purgmistr a rada Starého Města praského přiezeň naši napřed vzkazujem. Moudří a opatrní sousedé milí, jakož nám pišíc oznamujete, že souseď váš umřel před chvílí vez rozkázanie a kšaf-tu. A tak leže na smrtedlné posteli dal klíče své k věrné ruce bratru ženy své. A tak, když umřel, ty klíče dal ženě, sestře své a ona dobrala jse truhel^{b)} i vybrala s nich movité věci od peněz i od stříbra i listy na dluhy i jiné věci, tcož jse jie zdálo. A tak, když jste nazejtří ráno svědčili, z úřadu vašeho šli jste zavierat pokoje i truhel, ano vybráno tak, že málo zuostalo bylo, než toliko což jemu zuostaveno bylo, nětco základuov od stříbra etc. Tehdy jste se tázali na nie, kto jeho zbožie tak roztrhl, že jeho tu nenie a zvlášť, kdež by listy byly na dluhy, o kteréž sme my dobře věděli. Tehdá počela vše-

b) Není jisté, zda písař nenaznačoval v textu ú (ortografie: truhel).

ho přieti, že o ničemž nevie. A tak dlúho ste jie prístnĕ přimlúvali a hrozili, že jse vám tu vdílí přiznala, řkúc, že vie ě listách a kdež ty jsú nebo ktož je má, že tu i jiné věci jsú. A tak po času krátkém potom jste o to stáli, aby vám ukázala. Tehdy vás přivedla k sladovni v domu kuo zdi^{c)}, vyzdvihla ěcku i vzala oětaě pytel s penězi snad o třitceti kop gr. a v tom opásanie stříbrné s tobolekú etc. A nyní přišel s Jihlavy přietel příbuzný toho vašeho umrlého souseěa před vás v zahájeném súěě, žáěaje z práva, abyste jeho také ěali opatřiti statek svého přietele. A tak, nežáěaje sobě toho nic ku požitku, jedno sirotku a jestli to zbožie tak pohromadě a neroztrěeno. A tak, když jste s ním k opatřenie své z raěy vyslali, tehdy viděl, že jest statek na mnohých kusiech i větš^{d)} roztrěen i přišel/ zase před vás, žaluje, že nevidí statku svého přietele a že jest pobrán a roztrěen. A protož ěie k vám: Páni milí, vám jest najlěp svěěomo o statku a jměnie mého přietele a jste najvyšší poruěníci všech sirotkuov, prosím vás z práva, že vaše milost sirotka opatřie, aby jemu sě spravedlivě ěálo. A žaluje tak ěále před vámi: Páni milí, jakož vaše milost nevěsty mé tázali a ona sě vaší milostí zjevila, že jest ona statkem přietele mého roztrěla a hnula a vzala sobě, což se jie zěálo a tak větš^{d)} ěiel toho zbožie. Věřím bohu a právu vašemu, poněvažě jest nevěřiu sirotku tomu učinila a sama sě tak oěěělila, že již ona k statku mého přietele nebude ěěditi etc. V tom jste jie opět přístně napomínali, aby vám pověěěla, kam jest statek ten učinila i přiznala sě vám ještě v třitceti kopech gr. a přela i klekla před vámi, že již o více nevie, aniž více má toho statku. A tak proti žalobě odpověěěla, že věří buohu a právu, poněvažě žádného přietele nenie, kterýž by z městem trpěl, že také žádného blišš^{d)}ého nenie k tomu statku, nežli ona svým ěietětem. A že tak ěobře ěěěie v tom statku jakožto i ěietě, a také když stavu svého neproměnila. A tak sobě strany žáěaly práva vašeho. A vy, potázavše z práva, jste našli, poněvažě naěepsaný souseě váš bez kšaftu umřel a sšel, že paní a žena jeho má jmíti třetinu jeho zbožie a k tomu ložné rúcho a jiné rúcho ženské i s klínoty, což by ženě příslušely a ěietěti a sirotku ěvú ěásti a k tomu rúcho otcovo i jiné příslušné věci i opásanie, ještě na jeho život slušelo. Proti tomu paní pokláěá na nás tak: Poněvažě muž jejie umřel bez kšaftu, že

c) V textu: k kuozdi.

d) Písař nahrazoval c dvojhláskou te ěastěji.

chce jmíti pravú polovicí statku i v rúše ve všem děditi, poněvadž dietě tcera jest. Naučenie našeho v tom žádajíc, tu my ortele i nálezu vašeho potvrzujeme právě nalezeného. A ve jméno božie tiemto listem potvrzujem. Datum feria II ante Katharine anno domini etc. XXXVIII°.

V

Excerpta ex jure Pragensi de testamentis

f.15b Item každý měštěnin, jsa na těle křehek a leže v nemoci, ten muož, jsa při dobrým rozumu, svooj statek dáti komu chce bez překážky svých dětí anebo ženy své.²⁾ Quere in olivanico libro articulo 42.

Ad idem.

Item umře-li muž bez kšaftu nechaje po sobě dětí, kteříž k svém létóm jsú nepřišli, jich najbliší přítel po meči má jich předchucí^{e)} býti a poručník vedlé práva až do času, když k svém létóm přijdú rozumným. A mají-li oni dědictvie, má jim je opravovato a nezlechčiti a ujeti a každý rok před tejchž dětí najblišími přáteli od toho počet dáti. Mají-li pak mohvitě zboží, kteréž slove kupecké zboží a dělá s tím zbožiem, má též každý rok od toho počet učiniti, jakož nahoře dotčeno jest. A má dětem jich statku přičiňovati a ne umenšovati, jedině toto, jestliže by nešťestie nějaké přišlo, to on má provésti. Pakli by neprovedl, tehdy má dětem jich celý počet toho statku a jich statku zase dáti a zisk k tomu.³⁾

Ad idem.

Item na kterém miestě člověk by umřel, byv při dobrým rozumu až do svého skončenie, jakž jest svooj statek zřiedil a jak odkázal před dobrými a potctivými lidmi, ten kšaft a to pořieděnie má moc jmieti.⁴⁾ Pakli by takový člověk bez kšaftu sšel

2) Ustanovení je doslovným překladem Právní knihy 14.století, již vydal E.F. Rössler. Srov. E.F. Rössler, Das altprager Stadtrecht, str.131, čl.105. Ustanovení právní knihy je pak jen opisem statutu "De testamentis" (tamtéž, str. 53, čl.84), s tou jedinou změnou, že prvotní "oder seiner freunde" je v Právní knize nahrazeno určením "oder seiner hausfrau".

e) Jde o dialektické přepsání slova předchůdcé,

3) Ustanovení je doslovným překladem 2. části čl. 105 Právní knihy. Srov. E.F. Rössler, l.c., str.131.

4) Jde o doslovný překlad Právní knihy. Srov. E.F. Rössler, l.c., str.132, čl.108.

a svých věcí že jest nedokonal, tehdy ten statek mají konšelé pod pečeti svú rozkázati schovati do dne a do roka. Jestliže by který přítel jeho v tom času přišel aneb tovaříš s jistém vědomím, to von vedlá práva městckého obdrží. Pakli by žádný se nenalezl, tehdy má jeho statek takto rozdělen býti: 5) díl na jeho duši, druhé k cestám a k lávkám, třetí k městcké potřebě. A to mají konšelé vyřediti. 6)

Si mulier vita decederet maritata sine testamento habens bona. Item jestliže by žena mající své zboží vlastnie bez kšaftu smrtí sešla, mající muže svého, tehdy ten statek připadnutí má na muže jejího se vším právem. 7)

f.156^v Ad idem de testamentis.

Item člověk maož udělati kšaft buď za svého zdravého života anebo v nemoci, však jsa při rozumu dobrým. A komuž ten kšaft poručí buď jednomu nebo více, to jsou praví poručníci a ti poručníci nemohú sobě nic svědčiti toliko ti, kteříž na svědomie k tomu kšaftu jsou zavolaní tak, aby byli osedlí. A ti svrchu jmenovaní poručníci mají ten kšaft tak vypraviti a vyjednati jakož jim bude poručeno na jich vieru beze všech lidí všelikterakého hyndrunku, kromě, jestliže by ten anebo ti poručníci tak nemůdře s tím samým statkem tak se s ním obierali, že by se domnievali, že by ten statek byl/l/ utracen, kterejž by mu nebo jim byl poručen buď na záduší aneb na sirotčím zboží vedlé znění kšaftu. Tehdy maože přítel aneb jiný dobrý člověk před konšely jíti a jim to oznámiti. Pakli by konšelé se toho dověděli, tehdy mají poslati po^f) ty poručníky anebo po toho poručníka, aby ten statek uručili, aby bezpečen byl a aby ho neubývalo. 8)

Kterého času dluh placen býti má po žalobě.

Item, když se který dlužník k dluhu přizná, že jest komu dluh

5) Ustanovení je doslovným překladem Právní knihy (E.F. R 8 s s l e r, l.c., str. 132-133, čl.109), s tím doplňkem, že českobudějovické znění podává výklad, že termín (wrist) je "do dne a do roka".

6) Do závěru článku zařadil zpracovatel další samostatné ustanovení Právní knihy. Srov. E.F. R 8 s s l e r, l.c., str.132, čl.107.

7) Obdobné ustanovení se v staroměstském právu 14.století nezachovalo. Příklad neřešil rovněž Brikcí z Licska, jak se někdy uvádí (kap.LXVII, čl.IV uvažuje jen o poručení kšaftem); zcela odporuje Koldinovi (C XLIII). Srov. Josef J i r e č e k, Codex juris bohemicí, tom.IV, pars III/2, Praha 1876, str.104.

f) Sic.

8) Jde o doslovný překlad 1.části statutu "De testamentis ordinandis." Srov.E.F. R 8 s s l e r, l.c., str.42, čl.61.

spravedlivý dlužen, tehdy ten dluh povinen jest zaplatiti podle práva ve čtrnácti dnech.⁹⁾

De testamentis.

Item najprv, jestliže muž leží na smrtedlné posteli, ten může statek svojej spůsobiti a dáti, komuž on chce a jak chce, bez f.157 všeliké překážky. Pakli by ten člověk bez kšaftu smrti sšel/ a pozůstavil po sobě manželku a jedno dítě, tehdy má manželka jeho na jeho statku po něm zůstalým jmieti třetí díel. Pakli by ten jistý po sobě více dětí nechal než jedno a manželku a sešel smrti bez poručenství, tehdy má žena jeho na tom statku po něm zůstalém s těmi dětmi rovný díel, tak mnoho jako jedno dítě z nich. Pakli by on bez poručenství a bez kšaftu smrti sšel a pozůstavil po sobě manželku a žádného dítěte, tehdy manželka jeho /má/ jmieti z statku po něm zůstalého třetí díel a druhá dva díely mají připadnutí na nejbližšího přítele po meči¹⁰⁾ neb po vřeteně, toliko na toho, kterejž s městem trpí hláskami, ponúckami etc. vedlé obdarování císaře Karla a krále Václava slavných paměti.¹¹⁾ K tomu manželky jeho její výprava s tím, což ženě příslušie. Toto slove ženská příslušnost, to všecko, což jí jest dal, což tu jest po smrti jeho, potom její všecky šaty, též truhla, v kterejchž své šaty chová, prsteny, kterejž jí dal a její ložnie šaty, na kterejchž s ním ona ležela. To jí má dáno býti, přines ona nebo nepřines ty šaty k němu, toho jí nemůže od sebe pryč odkázati.¹²⁾

Item.

Item jestliže muž by smrti sšel a nechá po sobě děti, kteříž ještě...¹³⁾

---

9) Ustanovení podává doslovný překlad statutu "Quomodo solvere debeat debitum is, qui recognoscit". Srov. E.F. R 8 s s l e r, l.c., str.51, čl.79.

10) Až sem jde o doslovný překlad statutu "De testamentis decedentibus intestatis de tutoribus et aliis". Srov. E.F. R 8 s s l e r, l.c., str.63-64, čl.103.

11) Srov. K. K 8 p 1, Urkundenbuch, č.168, 169, 170.

12) Výčet ženské příslušnosti je doslovným překladem části ustanovení statutu "Von dem frewlichen hausrat". Srov. E.F. R 8 s s l e r, l.c., str.41, čl.60.

13) Písař nepochybně zamýšlel překládat druhou část statutu "De testamentis decedentibus intestatis de tutoribus et aliis". Srov. E.F. R 8 s s l e r, l.c., str. 63-64, čl.103.

ČESKÉ BUDĚJOVICE (BÖHMISCH-BUDWEIS) UND DIE PRAGER ALTSTADT
(Zur Geschichte der städtischen Jurisdiktion, insbesondere in der Hussitenzeit)

Zdeněk Šimeček

Die führende königliche Stadt in Südböhmen České Budějovice richtete sich nach dem Oberrecht der Prager Altstadt. Das Berufungsrecht nach Prag war im Gewohnheitsrecht der Stadt České Budějovice vielleicht schon gleich seit der Gründung des Stadt verankert; es wurde ganz sicher seit der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts angewandt. Die Belehrungen, Berichtigungen und Bestätigungen der Urteile von České Budějovice durch die Prager Altstadt wurden in den vierziger Jahren des 16. Jahrhunderts in eine juristische Handschrift eingetragen; diesem Umstande verdanken wir, dass sich eine bedeutsame Quelle zur Erkenntnis der städtischen Jurisdiktion des 15. und 16. Jahrhunderts bis auf unsere Tage erhalten hat.

Die Kenntnis der rechtlichen Kontakte zwischen České Budějovice und der Prager Altstadt, die nach der Unterbrechung im J. 1419 wiederum spätestens gleich seit Beginn des J. 1434 belegt sind, hat besondere Bedeutung für das Studium des Stadtrechtes in der Hussitenzeit. Auf dem Gebiet des Vermögensrechtes, das einen wesentlichen Bestandteil des Stadtrechtes überhaupt bildete, blieben auch zur Zeit der Revolution die beiden gegensätzlichen Sphären, das Gebiet der hussitischen Städte und das Gebiet jener Städte, die die königliche Jurisdiktion wahrten, einander innerlich nahe. Dabei findet man auch in České Budějovice Hinweise auf das "göttliche Recht". Eine Belehrung der Prager Altstadt zeigt überzeugend, dass sich unter diesem Begriff eine ethische Norm verbarg, die dem positiven Recht nicht übergeordnet war; sie empfahl den einzelnen Parteien, sich mit ihrem Gewissen auseinanderzusetzen.

Die Eintragung Excerpta ex jure Pragensi de testamentis in der juristischen Handschrift in České Budějovice aus den vierziger Jahren des 16. Jahrhunderts beweist auch die direkte Anwendung des Statutarrechtes der Prager Altstadt und des Prager Rechtsbuches aus dem 14. Jahrhundert. Sie beweist, dass das Erbrecht der Prager Altstadt im wesentlichen vom 14. bis zum 16. Jahrhundert unverändert erhalten blieb.

Die Feststellung der Rechtsbeziehungen zwischen České Budějovice und der Prager Altstadt in der Zeit vor der Schlacht bei Lipany ist eine wichtige Tatsache, die uns gestattet, die Rolle der Bürgerschaft als Gesamtheit in einem Zeitraum zu begreifen, da sich eine gemeinsame politische Linie vorzubereiten begann, die mit der Niederlage der Feldheere bei Lipany endete.